

CEMİYET VE DEVLET HİZMETİNDE PSİKOLOJİ (1)

WALTER R. MILES

İstanbul Üniversitesi

Psikoloji, bütün insanlığa ait faaliyetlerle meşgul olmaktadır. Kendinden çok daha yaşlı kardeşi olan tıp ilmi gibi başlıca alâkasını insan hayatının muhtelif cepheleri ve hayat vetiresi teşkil etmektedir. Çocuğun bakım ve tekâmülü, öğrenci ve öğretmen olarak tahsil ve terbiye problemi, faaliyet, muhtelif mesleklerde ve sanatlarda maharetin elde edilmesi gibi hayati ehemmiyeti haiz sahalarda, psikoloji ilim olarak hissesine düşen yardımı yapmağa bütün gayretiyle çalışmaktadır. Aynı zamanda, psikoloji, cemiyete rahatça intibak edebilmemiz ve hayatın muhtelif endişe ve müşküllerine karşı koyabilmemiz için birçok ilmi metotları ve yolları tekâmül ettirmekte ve dolayısıyla, bu gibi problemlerimizin çözülmesinde de bize yardımlar sağlamaktadır. İnsanların en devamlı ve en güç problemlerinin şahsi psikolojik mahiyetteki problemler olduğunu kabul etmek belki de doğrudur. İnsanoğlu çok sayıda olduğundan ve ferdi farklılaşmalarda geniş bir sahaya yayıldığından, beşeriyetin refahı ve saadeti için lüzumlu bütün gayretler fazla miktarda karşılıklı yardımı icap ettirmektedir.

Bundan aşağı yukarı 70 sene evvel, tecrübi bir lâboratuvar ilmi olarak psikolojiye ait ilk dersler birkaç üniversitede verilmeğe başlamıştı. O sıralarda, bu derslerin muhtevası, felsefenin çok az ehemmiyeti haiz bir faslı olarak kabul edilmekteydi. Eski zamanlarda yaşamış olan büyük filozoflar insan nizamına dair birçok spekülasyonlarda bulunmuşlar, ve tasvirler yapmışlardı. Düşünce, akıl, zihin, hassalar, mizaç ve irade, hütün bunlar ve bunlara benzeyen daha birçok mevzular ekseriya insanların fizikî ve sosyal muhitleriyle münasebettar olarak ele alınmış bulunuyordu. Bu filozoflardan bazılarının ortaya attıkları nazariyeler ve görüşler, bunlardan sonra gelen birçok nesiller tarafından aşikâr ve âlemşümül hakikatler olarak kabul edilmişti. İnsan davranışını dikkatli bir şekilde müşahede edebilmek için sistematik ve plânlı tecrübeler yapmak o zamanki insanlara mühim ve değerli bir iş olarak görünmemişti. Bu yolda bir tekâmülün henüz vakti gelmemişti.

(1) Bu makale İngilizceden Türkçeye Psikoloji Asistanı Dr. Beğlân Birand tarafından tercüme edilmiştir.

16 ve 17 nci asırlarda astronomi, fizik, kimya ve madenler ilmi felsefeden ayrıldılar ve tabii felsefe namı altında bahsedilmeğe başladılar. Böylece, bir bakıma, ruhi ve terbiyevi felsefe geride bırakılmış oluyordu. İlmî psikoloji ancak yavaş yavaş, ve bir hayli sosyal peşin hükümlere karşı koyarak ortaya çıktı. Medeni insan beşer zihnini bir zirveye yerleştirmiş, ilmî araştırmaya lüzum göstermeyen ilim üstü bir hâdise olarak telâkki etmişti. Fakat, zihnin yüksek melekeleri ve ruh halleri bu yeni ilim tarafından çığnenemeyecek kadar mukaddes sahalara teşkil etse bile hassalar bu hududun dışında mükemmelen kalmaktaydı. Görme, işitme ve dokunma, refleksler, yürümede olduğu gibi harekî koordinasyonlar, iradî hareketin sür'ati ve bunlara benzeyen diğer başka davranış hâdiseleri üzerinde araştırmalar yapılabilirdi. Hakikatte de tıbbî tedavilerin gösterdiği ihtiyaçla, hassalar ve iradî hareketler üzerinde birçok tedaviler yapılmağa başlamıştı. Felsefeden bu en son ayrılmış olan mevzu üzerinde çalışanlar kendi sahaları olan psikolojinin organizmanın bütün fonksiyonlarıyla alâkası bulunduğunu idrâk ettiler. Fizikî ve sosyal muhite nazaran insan tekâmülü, kabiliyetler, hükümler, heyecanlar, ilcalar ve ahlâk gibi hayatımızın bütün bu cephelerinin yapıcı ve dikkatli bir şekilde tetkike değer oldukları görüldü. Böylece, 30, 40 sene kadar oldukça yavaş bir ilerlemeden sonra, psikolojinin hayatımızı anlamada ve tanzim etmede yardımcı dokunacak en mühim bir vasıta olduğu kabul edildi. Birçok gündelik gazete ve mecmualardaki devamlı neşriyatta popüler alâkayı üzerine çekmiş olan psikoloji, aslında son derece ciddi bir ilimdir, ve bundan mucizeler beklemek kat'iyyen doğru değildir. Tecrübi metoda dayanarak, neticelerini ölçüye vurmakta ve ölçüler vasıtasıyla tefsirlerde bulunmaktadır.

İnsan başarıları standard bir seviyede bulunmayıp, geniş bir sahaya yayılmaktadır. Meselâ, bir grup genç bir yarışa katılacak olsa, birkaç saniye sonra bir kısmının daha yüksek, bir kısmının aşağı, büyük bir çoğunluğun ise sanki birbirinin ayağına basacakmış gibi ortalarda bir başarı gösterdikleri görülmektedir. Spora meraklı olan şahıslar en öndeki yarışçıyla alâkahlıdır; mükâfat kazanıp meşhur olan kimse o şahıstır. Psikologlar ise, sadece onunla alâkadar olmakla kalmayıp, aynı zamanda vasatî bir başarı ve en aşağı başarıyı göstermiş olan şahıslarla da alâkahlıdır. En gerideki şahsın bu geride kalmasına ne sebep olmuştur, ve vasatiden ne bakımlardan ayrılmaktadır? Bu fark fizikî kabiliyetinden meydana gelmiş bir fark mıdır, yoksa talimle alâkalı bir fark mıdır, yoksa doğrudan doğruya ruhi faktörlere mi bağlıdır? Bu şahsın kendisinin de yardım ve iştirakiyle problemini tetkik ve tahlil etmek mümkündür. En eski çağlardan beri koşu müsabakaları çok fazla popüler olmuş müsabakalardır. Bu gibi yarışlar insanların nelere muktedir olduklarını ve aralarındaki farklılaşmaları çok güzel göstermektedirler. Psikologlar da böyle birtakım yarışlar hazırlarlar; yani, hafıza, muhakeme, düşünmede sür'at ve saire gibi mevzulara ait testler

inşa ederler. Bu gibi yarışlar son derece enteresandır, ve hem şahsî bakımdan eğlenceli, hem de sosyal bakımdan çok lüzumludur. Hem kendi şahsımız ve hem de başka kimseler hakkında gittikçe daha fazla bilgiye ihtiyacımız vardır. Ve bunu hem kendimiz ve hem de başkalarının neler yapabildiklerini, bunların ne kadar zaman aldığını, ne gibi hataların yapıldığını ve müteakip teşebbüslerle nasıl inkişaf ettiklerini tesbit etmekle başarmamız mümkündür. His, düşünce ve faaliyetler insanoğlunun yegâne sermayesidir, ve ancak bunlar vasıtasıyla hayatımızı yaşamamız, ve ne isek o olmamız mümkündür.

Arada sırada bazı kimselerin delirdikleri söylenir. Bu hem kendileri, hem akrabaları ve yakınları ve hem de cemiyet için son derece üzüntü verici bir hâdisedir. Fakat bugün bu şahısların iyileşme ihtimalleri 300 sene evvelkine nisbeten çok daha fazlaşmış bulunmaktadır. Eski devirlerde bu gibi şahısların şeytana karıştıkları kabul edilmekte, ve bunlar kırbaçtan geçirilip, zincire vurulmakta, hapse ve zindana tıklılmaktaydılar. Bazan da cemiyetin dışına atılmakta, ve vahşî hayvanlar gibi yaşamağa mecbur edilmekteydiler. 18 inci asrın ilk yarılarında medenî sayılan birçok memleketlerin bazı şehirlerinde bu şekilde ruhen muzdarip şahıslar lâkayit bir kalabalığa eğlence maksadiyle teşhir edilmekte ve türlü alaylara maruz bırakılmaktaydı. Ancak 18 inci asrın sonlarına doğru, Paris'te bir hastahaneye sertabib olarak tâyin edilmiş olan Dr. M. Pinel, ilk defa olarak hastaların zincirlerini çıkarttı, ve bunlara, hasta olan, ve iyileşmeleri için her türlü candan ve insanî alâkaya ihtiyaçları bulunan insan muamelesi yaptı. Aşağı yukarı yine aynı sıralarda, 1792 senesinde William Tuke isimli bir İngiliz Quaker'i müşahedelerine dayanarak deliliğin bir hastalık olduğu, ve sükûnet, dinlenme, sıhhatli ve neş'eli bir muhit ve bunların hepsinden fazla zulüm yerine iyilikle tedavisinin mümkün olduğu kanaatine vardı. Bundan sonra York Şifa Yurdu adını verdiği bir dinlenme hastahanesi kurarak, kendisini buna sertabib tâyin etti. Bu müessese hastalarını iyileştirerek evlerine ve meşguliyetlerine göndermekle şöhret buldu. York Şifa Yurdunda inkişaf ettirilerek muvaffakiyetle tatbik edilmiş metotlardan bir kısmı daha sonra da kullanılagelmiştir. Cemiyetin "deli" veya "tımarhanelik" diye bahsettiği insan davranışlarına dair Pinel ve Tuke gibi şahıslar derin psikolojik kavrayışlar göstermişlerdir. Bunlar kendi psikolojik düşünce ve inançlarına göre hareket etmek cesaretini gösterebilmişler, ve tecrübe, teşebbüs ve fikirleri delilik meselesinin daha insanî bir yol ve teknikle ele alınmasına önayak olmuştur. Cemiyet psikiyatriden pek çok hizmet ve istifadeler sağlamaktadır.

Pek çok memleketlerde yeni doğan çocukların yüzde 2 si geri akıllı olarak doğmaktadır. Ekseriya bu çocuklar yürümeyi ve konuşmayı öğrenmede çok yavaştırlar. Büyüdükçe öğrendikleri ve kullandıkları kelime sayısı aynı yaşlardaki diğer çocuklarmkinden daha azdır, daha az iş yapabi-

lirler ve bu yaptıkları işlerin daha basit iş olması icap etmektedir. Geri akılların ilk tarifleri tabiatıyla sosyal davranışları gözönünde tutularak yapılmış bulunmaktadır. Böyle bir eski tarifte: "Geri akıllı bir insan kendini veya kendine ait işleri normal bir basiretle yapmağa muktedir olamayan bir şahıstır," denilmektedir. (1) Böyle bir tarif, bazı fertlerin bütün normal genç veya ergin kimselerden beklenen mesuliyetleri müdrük kimseler olmadıklarını peşinen kabul etmekte, ve şayet daimî surette göz hapsinde tutulmazlarsa cemiyete zararları dokunabileceğini bildirmektedir. Fikirleri çocuk fikrine benzemekte ve iyi muhakeme yapabilmekten âciz bulunmaktadırlar. Böyle çocukların aileleri, bunların yavaş inkişaflarından son derece endişelenmekte, yardım ve istişare için bile doktorlarına müracaat etmektedirler. Seneler önce doktorlar böyle bir çocuğun vücudunu sıkı bir muayeneden geçirerek, işitme veya görmesinde, beslenme veya büyümesinde bir ârıza bulunup bulunmadığını kontrol etmekteydi. Tabipler bu şekildeki zihni gerilik vak'aları karşısında son derece şaşırmakta, lüzumlu teşhis ve tedaviyi yapmak istemekteydiler. Fakat, birçok hallerde, aynı yaştaki çocukların ve hattâ daha küçük yaşlardaki çocukların alelâde gündelik faaliyetlerini teşkil eden şeyleri bunlara yaptırabileceği bir ilâç vermek mümkün olamamaktaydı. Elli sene kadar önce Fransa'da bazı psikologlar zekâ testleri adını verdikleri bazı testler üzerinde çalışmağa başladılar. Bu testler ilk defa geri kalmış çocukları muayene etmek ve bunlar hakkında daha fazla malûmat edinerek, öğretme yolları bulmak maksadiyle yapılmış bulunuyordu. Zekâ harici kısmeti (IQ), yaş nazarı itibara alındığı zaman, bir çocuğun izafi zihni başarı puanını diğer bir çocuğunkiyle karşılaştırma da kullanılan temsili bir vasıtaadır. Zihni kabiliyet, kavrama, sür'ati intikal, anlaşma gibi hususiyetler bu suretle ölçüler ve mukayeseler dünyasına ilhak edilmiş oldu. Profesör Alfred Binet'nin çocuklarda zekânın tekâmülüne dair yazdığı kitap artık klâsikler arasına girmiş bulunmaktadır. İnsanları anlamada ve tahsilde standardize edilmiş zekâ testleri bu asırda keşfedilmiş en mühim ve kullanışlı bir vasıta olarak kabul edilmektedir. Geri akıllık artık teşhis edilebilir, ve böyle bir çocuk hususî bir alâka ve tahsile tâbi tutulabilir. Bu maksatla birçok hususî mektepler ve müesseseler kurulmuş bulunmaktadır.

Amerika Birleşik Devletlerinde büyük bir grup kız ve erkek çocuklar, gençler ve kâhil şahıslar üzerinde yapılmış olan test neticelerinden elde edilmiş olan zekâ dağılımları Tablo 1 de gösterilmiştir.

(1) Bu tarif, veya bunu andıran daha başka bir tarif, ihtiyarlardan mütevellit bulunaklık için de kullanılabilir.

Tablo 1. Amerika Birleşmiş Devletlerinde büyük bir grup çocuk ve genç üzerine tatbik edilmiş olan Stanford-Binet ve Wechsler-Bellevue testlerinden elde edilen zekâ bölümlerine göre zihnî kabiliyet tasnifleri.

Tasnif grupları	Popülasyon yüzdesi	Bellevue Kâhil IQ	Stanford IQ	
			Yaş 8-12	Yaş 14-18
Zihnî gerilik	2.2	67— ve daha aşağı	70— ve daha aşağı	68— ve daha aşağı
Hudut hali	6.7	68— 78	71— 79	69— 79
Donuk normal	16.1	79— 90	80— 91	80— 91
Vasatî	50.0	91—110	92—115	92—115
Yüksek vasatî	16.1	111—119	116—125	116—126
Üstün	6.7	120—127	126—137	127—136
Çok üstün	2.2	128— ve daha yukarı	138— ve daha yukarı	137— ve daha yukarı

Wechsfer'den 1944.

Zekâ bölümü 70 veya daha aşağı olan zekâ gerisi yüzde 2 popülasyonun hepsi, tabii, bir örnek değildir, ve değişik tarzlarda muameleye ihtiyaç göstermektedir. Bir kısmına “idiot”, bir kısmına “imbecile” adı verilmekte, nisbeten daha iyi vaziyette olanlarına “moron” denilmektedir. Zekâ bölümü 70 olan bir kâhili zihnî tekâmülü 11 yaşındaki bir çocuğunkine müsavi bulunmakta, ve bütün hayatı boyunca bundan daha ileri bir seviyeye tekâmül etmesine imkân bulunmamaktadır.

Bir idiyo başka şahıslarla mukayese edildiği zaman, bunun zihnî kabiliyetlerinin üç yaşındaki bir çocuğunki kadar olduğu görülmektedir. Zekâ bölümü 0 ilâ 25 arasında değişir. Okumasını hiçbir zaman öğrenemez, ancak birkaç kelime öğrenir, ve normal bir şekilde kendini temiz tutmaktan âcizdir. Embesiller'in zihnî kabiliyetleri 3 ilâ 7 yaş arasında (IQ 26 ilâ 50); ve alelade vaziyetlerde kendilerine bakabilecek durumdadırlar. Basit bir işi otomatik bir şekilde yapabilirler. Bu kadar az zekâ kabiliyetine sahip kızların umumhaneye, ve erkek çocukların da zekâ mücrimlerin ağlarına vasıta olarak kullanılmak üzere düşmeleri, işten bile değildir. Bu şekilde fertler bazı şahsî faaliyetlerinin ortaya atabileceği tehlikeleri görmekten âcizdirler. Anlayışlı akraba ve arkadaşlarının yardımlarına muhtaç bulunmaktadırlar.

Zekâ gerileri arasında en fazla rastlanan cins moronlardır. Bu tipteki çocuklar 13 ilâ 16 yaşlarına geldikleri zaman vasatî olarak 7 ilâ 10 yaşlarındaki çocukların zekâsına sahip bulunurlar. Moronlar ilk mektebe devam edebilirler, fakat ekseriya bunlar kolaylıkla öğrenebilen çocukların yanında

bulunmaktan pek hoşlanmazlar. Kendi kendilerini tatmin bakımından pek elverişli olmayan mektebi bu yüzden bırakmak isterler. Şayet mektebe devam mecburiyeti yoksa, üç ilâ dördüncü sınıftan sonra moronlar mektebe devam etmemeye başlarlar. Normal veya normalüstü zekâlardaki çocuklarla yarışmaları icap etmeyen vaziyetlerde, bilhassa, el işleri ve zanaat öğretilerilebilirler. İlerde hayatlarını kazanmayı sağlayabilecek birçok kullanışlı hareketli faaliyetleri büyük bir zevk ve istiyakla öğrenebilirler.

Psikolojik testlerle tesbit edilerek, tekâmülleri tetkik edilmiş olan 256 moron hakkında küçük bir Amerikan kasabasında yapılmış bir araştırma 1948 senesinde neşredilmiş bulunmaktadır. (1) Bu araştırmaya göre 256 morondan yalnız bir tanesi liseyi bitirmeğe muvaffak olmuştur. Bu grubun ancak yüzde 10 dan daha azı son derece kuvvetli sosyal bir tazyik olmasına rağmen liseye kaydolmuş bulunmaktaydı. Bu araştırma neşredildiği sıralarda grubu teşkil eden şahısların vasatî yaşı 24 dü, ve yüzde 75 inin işçi olarak hayatlarını kazanmalarına rağmen, diğerlerinin daha da fazla para kazanabilecek maharetlere sahip buldukları tesbit edilmişti.

Nüfusun zekâ gerisini teşkil eden grubun teşhisi ve genişliğine ait bu kısa malûmat modern devletin ve cemiyetin psikolojiye neler borçlu olduğunu göstermektedir. Bu ilim, zekâ gerisi çocukların ve kâhillerin muayeneleri ve yetiştirilmelerine ait yolları inkişaf ettirmiştir. Bunların tahsil ve terbiyeleri için lüzumlu metot ve prensipleri keşfederek, cemiyete daha fazla intibak edebilen, daha mesut insan olmalarını mümkün kılmıştır. Psikologlar bu mesele üzerinde hâlâ çalışmaktadırlar ve bunlara ait daha başka birçok inkişaf da beklenmektedir.

Birçok öğretmenler vakitlerinin çoğunu vasat veya vasattan daha aşağı çocuklara sarfederler. Bu cömertçe bir davranıştır ve iyi hocalığın en mühim şartlarından birini teşkil etmektedir. Bu çocukların hocalarının yardımlarına ihtiyaçları vardır. Cevaplandırılması icap eden bir çok sualleri, zihinlerinin kolaylıkla kavrayamadığı ders vazifeleri mevcuttur. Hocalarının bunları kendilerine anlatmalarını beklerler. Kitaplardan veya şahsî müşahadelerinden ziyade anlatılarak malûmat edinirler. Neyi hatırlamaları icap ederse bu kendilerine bildirilir, ve hatırlamaları icap eden şeyleri hatırlamaları kendilerinden istenir. İlk tahsil ve öğretimde en eski çağlardan beri kullanılmış bir formüldür bu.

Sınıfta vasat ve vasatın altındaki seviyede bulunan çocuklardan ayrı başka çocuklar da mevcuttur. Bunlar acaba kimlerdir? Bu çocuklar Tablo 1 in alt kısımlarını teşkil eden grupları temsil etmektedirler. Derslerini ekseriya gayet iyi bilirler, çabuk öğrenirler, hocalarına yardım edecek vakitleri boldur, dersde gülünç resimler çizer, yazılar yazarlar veya oturarak

(1) R. J. R. Kennedy Social adjustment of morons in a Connecticut city. Hartford: Mansfield-Southbury Trainin Schools. 1948.

hayaller kurarlar. Bazen hoca donuk zekâlı bir çocukla meşgulken gülerken hocayı müşkül mevkide bırakırlar. Hoca onları, "Rahat oturup kendi işine bakmasını bile öğrenemezsin" diyerek azarlar. Çocukların yüzde 8 veya 9 unu teşkil ederek "üstün" veya "çok üstün" diye vasıflandırılan ve zekâ bölümleri 120 veya daha fazla olan bu çocuklar kimdir? Bunlar, bir kere değişik bir ırka mensup değildir, ve ekseriya, aynı mektepte diğer kardeşleri de okumaktadır. Görünüşleri, kıyafetleri veya sosyal tavırlarıyla bunları tefrik etmek hemen hemen imkânsızdır. Talebelerini sınıflara alırken imtihanlarla ve kabiliyetlerine göre seçen mekteplerde bu çocuklar sınıftaki diğer talebelerden 1 veya 2 yaş daha küçüktürler. Kronolojik yaşı 10 olan ve zekâ bölümü 140 bulunan bir çocuk 12 yaşındaki normal bir çocuktan beklenen her şeyi yapabilecek bir durumdadır Hattâ 13 veya 14 yaşındaki çocuklara da ayak uydurmasını bekleyebiliriz.

Halk eğitiminde ve hususî eğitimde bu kadar büyük rolü olan sene yaşı, zihin yaşı, ve zekâ bölümü meselesi gibi mühim meselelerin psikologlar tarafından nasıl ele alındıklarına bir göz atalım. Bir Fransız psikoloğu olan Binet, zihni kabiliyet ve istidadı ölçebilmek için testler yapmağı tasarladığı zaman, aynı yaştaki çocuklar arasında bazı kabiliyet farklılaşmaları olabileceğini kabul etmişti. Mamafih, aynı kültüre mensup çocukların bir çoğunun, her yaş için tipik olan bir zihni yaşı olması icap ettiğini de peşinen kabul etmişti. 8 yaşındakilerin zihni yaşları 8, 9 yaşındakilerin Z. Y. 9 olması lâzım gelirdi. Hakikaten, mantıkî olarak bunun böyle olması icap etmekteydi, fakat bu böyle olsa bile, ilim ve eğitim bakımından bunun ne gibi bir yardımı bulunabilirdi? Binet, birçok hayat situasyonlarına, hâdiselerine ve problemlerine benzeyen sualler ve test maddeleri hazırladı. Bunların bir kısmı kolayca cevaplandırılabilir cinstendi, bir kısmını ise kâhiller bile zor cevaplandırabilirdi. Şayet bir test suali 8 yaşındaki çocukların yüzde 75 i tarafından cevaplandırılabilmişse Binet bu suali 8 zihin yaşı için uygun bir soru kabul ediyordu. Şayet % 80 veya daha fazla bir muvaffakiyet mevcutsa bu soru 7 zihin yaşı için münasip, fakat sadece % 50 si muvaffak olmuşsa, bu soru 9 veya 10 zihin yaşlarında kullanılmak üzere tetkik ediliyordu. Herhangi bir kronolojik yaş grubunda % 75 inin muvaffakiyetle bir soru cevaplandırması ve o sorunun o yaş grubu için kabul edilmesiyle iş bitmiş olmuyordu. Hem kronolojik yaşın ve hem de zihin yaşının birlikte gözönünde tutulmaları icap etmekteydi. Bu mesele zihin yaşını kronolojik yaşa bölerek ve neticeyi 100 ile çarparak, zekâ bölümünü (IQ) hesap etmekle halledilmiştir. (1) IQ su 140 ve yaşı 10 olan bir çocuğun, böylece, zihin yaşı 14 olmakta, ve 14 yaşındaki vasat bir çocukla zihni yarış yapabilecek kabiliyette bulunmaktadır.

(1) Zekâ bölümü (IQ), ilk defa Alman psikoloğu Profesör W. Stern tarafından tetkik edilmiş, ve umumiyetle kabul edilmiştir.

Hem Z. Y. ve hem de K. Y. sene ve aylar nazarı itibara alınarak hesaplanmaktadır. Birçok yaş seviyeleri için altışar sual bulunmakta, ve çocuğun o yaş için bir kredi alabilmesi bütün sualleri bilmesiyle mümkün olmaktadır. Her bilinen cevap 2 ay karşılığı olarak hesaplanmaktadır. 5 yaş 1 aylık bir çocuğun standard Binet testine göre verdiği cevapların hesabı:

Sene	Test neticeleri	Z. Y. (Ay ile hesaplanmıştır.)
5	Bütün 6 sual cevaplandı	60
6	4 test cevaplandı	8
7	1 test cevaplandı	2
8	Bütün sualler bilinmedi	0
		70

Bu çocuğun zihni yaşı 70 aydır, veya 5 sene 10 aydır, kronolojik yaşı ise 61 aydır. Böylece: $IQ = 70/61 \times 100 = 115$. Bu çocuk, demekki, kendi yaş grubunun vasatisinin üst hududunda bulunmaktadır, çok parlak sayılmaz, fakat yüksek bir vasatidir. İyi standardize edilmiş bir zekâ testi ehliyetli bir psikolog tarafından dikkatli ve sistematik bir şekilde tatbik edilirse, hocaların gündelik sınıf faaliyetlerinden elde ettikleri kanaatlerden daha çok ve daha mühim, çocuklar ve gençler hakkında, malûmat toplamak mümkün olmaktadır.

Yalnız herkesin birlikte cevaplandırabileceği yazılı imtihanlarda, bir sınıfı teşkil eden gençlerin izafi durumları hakkında fikir edinmek mümkün olmaktadır. Fakat bu vaziyetlerde ise, bir hocanın vazifesi kabiliyetten ziyade bilgiyi ölçmektir. Aynı kronolojik yaşlardaki çocukların öğrenebilecekleri hâdiselerin ve fikirlerin sayısı ve cinsi bir hayli değişmektedir. Böylece, umumî levha bir hayli karışık bir manzara arz etmekte, bir mevzuda yüksek bir numara almış olan bir çocuğun diğer mevzularda vasat veya vasattan daha aşağı bir derece olduğuna rastlanmaktadır.

Öğrenme kabiliyeti bakımından, bazı yaş gruplarında bazan tahavvül bazan da tekabül bulunduğu bilinen bir şeydir. Bunun ölçülebilmesi ancak standard ve nisbeten basit bir psikolojik testle mümkündür, ve değişik seviyede zorluklar gösteren mütecanis bir malzeme kullanılmasına ihtiyaç göstermektedir. Stanford-Binet testinde âni hafızayı ölçmek için kullanılan ve saniyede tek bir rakam telâffuz edilmek üzere verilen sayılar bu şartlara uymaktadır. Bu test verilirken tecrübeci, "Size şimdi birtakım sayılar vereceğim, bunları tamamladığım zaman derhal tekrarlayınız. Dikkatli dinleyin, ve aynen hatırlamaya çalışın" (1) der. Tecrübe yapılan kimsenin muvaffak

(1) Lewis M. Terman and Maud A. Merrill, Measuring Intelligence. Boston: Houghton Mifflin Co., 1937. Guide for the administration of the New Revised Stanford Binet Tests of Intelligence.

olabilmesi için üç fırsat verilmektedir. Ve tecrübeye üç değişik seri sayı kullanılmaktadır. Denek bu üç seriden birinde muvaffak olursa, tecrübeye muvaffak olmuş kabul edilmektedir. Tablo 2 de muhtelif yaşlardaki Amerikalı çocukların, bu şartlar altında iki ilâ dokuz haneli sayılarda göstermiş

Tablo 2. İki ilâ dokuz haneli sayıları ezberlemede muhtelif yaşlardaki çocukların yüzde olarak başarıları.

Sayıların haneleri	Deneklerin Kronolojik Yaşları															
	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
İki	38	86	98	99												
Üç	15	76	91	98												
Dört	1	18	47	77	85	97										
Beş			8	25	41	70	81	87	96	96	95	96				
Altı					9	19	35	48	67	63	76	80	87	88	92	
Sekiz										3	9	12	13	19	22	
Dokuz											2	3	4	4	6	

buldukları hâfıza vüs'ati yüzde olarak görülmektedir. (1). Aşağı yukarı 3000 çocuktan ve gençten elde edilmiş olan bu mühim neticelerle birçok mukayeselerin yapılabilmesi mümkün olmaktadır. Bu hâfıza testi 2 yaşında ve hattâ bundan birkaç ay daha küçük çocuklara da muvaffakiyetle tatbik edilebilir. Üç yaşındaki çocuklar dört haneli sayılara kadar muvaffak olmakta, fakat bundan sonra âniden duraklamaktadırlar. Üç yaştan dörde geçtiğimiz zaman puan dağılımında büyük bir artış kaydedilmektedir. Dört yaşındaki çocuklardan ancak yüzde ikisi iki haneli sayılarda muvaffak olamamakta, buna mukabil yüzde sekizi beş haneli sayılarda bile muvaffakiyet göstermektedir ki, bu alelâde bir şehir telefon numarasının hanelerine tekabül etmektedir. Yüksek başarı ile aşağı başarının mukayesesine çok mükemmel bir misal tablodaki 6 ilâ 16 yaş gruplarında görülmektedir. 6 yaş grubunun yüzde 9'unun altı haneli sayılarda muvaffakiyet göstermelerine mukabil, 16 yaş grubundaki gençlerden yüzde 8'i bunda muvaffakiyetsizliğe uğramışlardır. Zekâ ölçmede zihnî bir test olarak sayıları ânî olarak hatırlama testi kullanılabilmeyle beraber, seçme kabiliyetleri daha fazla olan başka testlerin de kullanılması icap etmektedir. Sayı hâfızası, çocuğun öğretilenden istifade kabiliyetini ölçmede, ancak bir vasıttır.

Herhangi bir ferdin zekâsı hakkında nihai tahmin en iyi bir şekilde, böyle bir takım nisbeten müstakil vasıtalar kullanılarak yapılabilir. Stanford - Binet testi bu prensibe dayanarak inşa edilmiştir. Tablo 3 de sekiz

1) Quinn Mc Nemar, The Revision of the Stanford - Binet Scale. Boston : Houghton Mifflin Co., 1942. pp. 89-98.

muhtelif çeşit testten muhtelif yaşlarda elde edilmiş neticeler gösterilmektedir.

Tablo 3. Muhtelif yaşlardaki çocukların ve gençlerin Stanford-Binet Testindeki değişik sekiz testten elde ettikleri neticelerin yüzdeleri*.

Vazife	Deneklerin Kronolojik Yaşları															
	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
1	12	62	94	93												
2		3	48	78	93	99										
3		2	27	64	83	94										
4			3	43	71	94	96	99								
5				5	39	59	78	85	96	98						
6					2	22	31	50	60	72	76	91	92			
7						9	28	40	55	66	70	83	86	88	94	
8										5	11	22	28	45	51	

1. Bir dairenin kopyasını çekmek.
2. Zıt kelimeler bulmak.
3. 10 - kelimelik cümle hafızası.
4. Tecrübeciye onun istediği sayıda muhtelif blok vermek.
5. Resimlerdeki acaplıkları bulmak.
6. Şekil hafızası.
7. Bir dakikada 28 kelimeyi isimlendirmek.
8. Darbimesel tefsiri.

* Mc Nemar'dan.

Tablo 3 den aynı yaştaki çocukların zihni kavrama ve muhtelif hâfıza kabiliyetlerine ait işlerde geniş farklılaşmalar gösterdikleri görülmektedir. Fakat bu zihni kabiliyetler hem test ve hem de gruplarda standard vazifelerin mahirane bir şekilde tatbikleriyle bulunabilir. Bu şekildeki testlerde, şayet testten en esaslı netice elde edilmek isteniyorsa, fiziki muhit ve psikolojik atmosferin rahat ve kontrol edilmiş bir durumda bulunması icap etmektedir. Zorluk bakımından aynı olan test maddelerinin kullanılmasıyla, bir tip vazifede çocuğun, tabii, birden fazla teşebbüste bulunması mümkün olabilmektedir. Bu tedbire, ne çocukların ve ne de kâhil insanların dikkatlerini yeni bir problem üzerine süratle teksif ederek, daha ilk teşebbüslerinde en iyi kabiliyetlerini göstermelerine imkân olmadığı fikrinden ileri gelmektedir. Bu çocuğu yapabileceğinden fazlasını yapmağa zorlamak demek değildir. Ona kâfi derecede fırsat vermek, ve tam gayretini sarfetmesi için heveslendirmek maksadıyla yapılmaktadır. Neticeleri tablo 3. de gös-

terilen Stanford - Binet testindeki sekiz vazifenin hepsi de birçok çocukların âşına olduğu sınıf veya mektep vazifelerine benzemektedir.

Zekâ testlerinin muhtemelen çocuklarla ilgili en mühim faydaları öğrenme kabiliyeti derecelerini gösterebilmelerindedir. Mektep idarecilerine, hocalara ve ailelere bu gibi malûmatın rehberlik ve yardımları dokunmaktadır. Psikologlar öğrenme kabiliyetini doğru olarak ölçebilecek birçok vazife ve problem çeşitleri aramışlardır. Hasse eşikleri, reaksiyon ve koordinasyon sür'ati, gibi birçok testlerin bu maksatla işe yaramadıkları görülmüştür, yâni, bu ölçülerdeki puanlar mektep başarısıyla müspet bir korelasyon göstermemiştir. Buna mukabil, muayyen bir takım talimatı takip gibi işler, hâfızayı kullanan vazifeler, sayı duygusu, problem çözme kabiliyeti, (bilmece ve lâbirentlerde), mücerret fikirlerle uğraşma ve netice çıkarma kabiliyeti, gibi şeyler hem hâlihazırdaki ve hem de istikbaldeki öğrenmeye dair fikir verebilecek kullanışlı vasıtalarlardır. Tablo 3. e ithal edilmiş olan vazifeler bu şekildeki kullanışlı vasıtaları temsil etmektedir.

Çocukların kendi zekâ bölümlerini bilmelerine lüzum yoktur, ve bazı hallerde bilmemeleri de zaten icap etmektedir, fakat bunların tahsil ve terbiyelerinden mesul olan kimselerin körü körüne bu işe girişmeleri de doğru değildir. Zekâ testi tatbik edebilecek mütehassıslara sahip olan mekteplerdeki bütün talebelere bu testler tatbik edilmelidir ve öğretmenler bu meselenin neticesini talebenin ya annesiyle, veya her iki ebeveyniyle de görüşmelidir. Aile ve öğretmen, ev ve mektep, çocuğu kabiliyetine göre en iyi şekilde yetiştirmek için el ele vererek çalışmalıdır ve çalışmak mecburiyetindedir de. Test neticesinde çocuğun kabiliyeti ister vasat bir derecede, ister vasatın altında veya vasatın üstünde olduğu görülmüş olsun, bunun daima böyle olması şarttır. Çocuğun kabiliyeti üstün veya çok üstün bir derecede ise son derece mühimdir. (Bak. Tablo 1.) Sınıfında böyle bir veya daha fazla talebeye sahip bulunan bir hoca kendini şanslı addetmelidir, fakat aynı zamanda son derece mühim sosyal ve terbiyevî bir mesuliyet altında bulunduğunu da unutmamalıdır. Öğretmenlerin talebelerine karşı takındıkları tavır, bunların teheyüci bakımdan büyüme ve inkişafına tesir etmektedir. Mektep, öğretmenin tabii bir önder bulunduğu sosyal bir müessesedir. Çocuklarda, mektebin tesiriyle geniş miktarda sosyal bir inkişaf meydana gelmesi tabiidir. Kâhil cemaatin kültürünü temsil eden idealler, tavırlar ve inançlar ya damla damla işlenecek kuvvetlenecek ve inkişaf edecek veyahut da baltalamp bozulacaktır. Şahsiyet ve sosyal intibak sıhhatli bir tarzda mektep odasında hocanın anlayışlı sevk ve rehberliğiyle gelişebilir, fakat önderlik "ego-centric", düşmanca ve dar görüşlü bir tarzda yapılırsa, anti-sosyal kin tohumlarının, sukutu hayal ve intikamın kök salması işten bile değildir. Öğretmen sevilebilir, hattâ bazan taparcasına sevilebilir, fakat buna mukabil, maalesef, bazan talebelerde bir hocaya karşı güvensizlik, hoşlanmama ve hattâ nefret hissi dahi yer alabilir. Üstün, ve

çok üstün kabiliyetteki talebeler mektep ve öğretmenlere karşı ekseriya hoşnutsuzluk duyarlar. İşte, böyle bir mesuliyeti haiz olan öğretmenin anlayış kabiliyeti ve sarfettiği cehitlere göre, bu çocukların sıhhatli, işbirliği yapabildiği sosyal atitütlere sahip olmaları, veya can sıkıcı bir şekilde ego-centric ve anti-sosyal bulunmaları mümkün olmaktadır.

Çok kabiliyetli bir çocuk için vasatı kabiliyetlere göre ayarlanmış olan dersler ekseriya son derece kolay ve sıkıcı gelmektedir. Takrir saatleri, bu az sayıdaki parlak talebeler için, aşikâr hâdiselerin basit tarifleri, mânasız hataların düzeltilmeleri ile doldurulmuştur, ve hiçbir şekilde cazip değildirler. Hocanın daimî, "uslu otur, rahat dur" diye ihtarları bunların eğitimlerine uygun bir formül olarak sayılamaz. Daha fazla şeyler yapmak isterler, daha mütekâmil kitaplar okumaları, ve mektep dışı vazifeler hazırlamaları icap eder. Bunların zihnî yaş seviyelerinde, hocanın daha fazla önderliğine, ve tasvibine, ve bu gibi başarılar için normal olan tatmine ihtiyaçları vardır. Modern bir öğretmenin vazifesinin artık, her talebeyi muvaffakiyetle başarabileceği en üstün seviyede meşgul etmek olduğu bilinmektedir. Bu hakikat yirminci asrın eğitim parolası olabilir. Böylece öğretmenin vazifesi zor ve ağır bir işdir. Yüksek mekteplerde talebeler kabiliyetlerine göre muhtelif kısımlara ayrılabilirler, ve vazifeleri başarmadaki muvaffakiyetlerine göre bir kısımdan diğer kısma geçebilirler. Bu plân Birleşik Amerika'da bazı üniversitelerin bazı sınıflarında son derece iyi neticeler vermiş bulunmaktadır. Bu sistemde hücaya idarî bakımdan biraz daha fazla vazife düşmekle beraber, talebelerin tahsilinde daha müessir bir durum arz etmektedir. Mektep vazifelerine muntazaman, her gün namuskâranane bir emek sarfeden, ve başarılarını zihnî kabiliyetleriyle mütenasip tutan talebelerde öyle bir itiyat teşekkül eder ki, onlar istikbaldeki hayatlarında bunu kullandıkları takdirde lâıyk oldukları itibara daima erişebilirler.

Bir memleketin imkânlarının korunması hakkında pek çok şeyler söylenmekte ve yazılmaktadır. Bu sözlerde ekseriya ormanlardan, işlenme imkânı olan araziden, su kuvveti, maden ve petrol gibi toprak ananın bağrından çıkma maddî şeylerden bahs olunmaktadır. Bizler dünyanın bu günkü kiracıları bulunduğumuzdan Arz'ın sathındaki lüzumlu ve kullanışlı kısımları insanların yaşamaları için mümkün olan en iyi vaziyette muhafaza etmek mecburiyetindeyiz. Muhafazası icap eden, ve daha nadir zikredilen bir başka şey daha mevcuttur. Bu da üstün ve çok üstün tiplerdeki insan zekâsının muhafazasıyla alâkalı meseledir. İnsanların sahip oldukları şeyler arasında en kıymetlilerin neler olduğu tetkik edildiğinde, insan zihni ve ruhuna ait kabiliyet ve istidatların, maddî şeylerden daha değerli bulduklarına herkes mutabıktır. Bütün asırlar boyunca meydana gelen ânî muhiti değişmelerde önderlik yaparak insanların intibakını sağlayan; araştırmaları, keşifleri, buluşları yapan, makina ve ilâçları imal eden; endüstri, sanat, spor, sosyal müesseseler, hükümet ve parlamentoyu zihnen tasavvur

eden yine hep kabiliyetli erkek ve kadınlar olmuştur. Uzak ve yakın mazide kâşifler yepyeni fikirler ortaya atmışlar, vaziyet icap ettirdiği takdirde önderler belirmişler, dehalar doğmuş ve cemiyeti kendilerinden haberdar etmek için tazyik etmişlerdir. Fakat yirminci asırda insanoğlu artık insanlığın tekâmülünü ve hedefini tâyinde işe yarayacak personeli seçme ve talim etme için daha önce araştırma ve plân yapabilme imkânlarına sahiptir. İnsanların isgal etmekte bulunduğu dünya gibi tabiat da, gün geçtikçe insanlığın iradesine boyun eğmektedir. Bunun böyle oluşu, mutattan fazla keskin ve kuvvetli zekâların görüş, düşünüş ve inceleyişleriyle mümkün olmuştur, ve bunlar her nesilde verasetin yaratıcı kanunlarına tâbi olarak, muhit, tahsil terbiye, muhayyilenin tembihi ve tesadüflerin neticesinde meydana çıkmaktadırlar. Bu kimselere biz dâhi deriz, ve adları müteakip nesillerde de dâima yaşar. Bunlar, bir zamanlar, birbirlerinin küçük çocukları idiler. Koşmuşlar, oynamışlar, ebeveynlerini takip etmişler, dinlemişler, mensup buldukları aile ve cemaatin davranış şemalarını öğrenmeye çalışmışlardı: Kim bir gün bunların o "seçilmiş birkaç kişi" arasına girebileceğini tahmin edebilirdi?

Son asrın ilk yarısında zekâ testlerinde ve diğer psikolojik testlerde meydana gelen inkişaf, insan cemiyetlerine istidat ve kabiliyet gibi kendi membalarından daha iyi istifade edebilme yollarını açmıştır. Şayet arzu edersek artık daha pek küçük yaşlarda üstün zekâları tesbit edebiliriz. Ve bu çocuklara, içinde doğmuş buldukları evlerinin zenginliğini veya fakirliğini veya sosyal seviyesini nazarı itibarâ almadan, uygun tahsil fırsatı temin edebiliriz. İşte bu, yaratıcı bir muhafaza programı, derhal tatbiki icap eden yüksek bir sosyal ideal olmalıdır. Bu tedbir aynı zamanda, yüksek zekâlı çocukların kendi yollarında mücadele ederek öne geçmelerinin daha istifadeli bir tarz olduğu fikrinin artık bir yana bırakılmasını da icap ettirmektedir. Bazıları çok kötü şartlar altında da muvaffak olabilirler, fakat bazıları olmayabilirler de. Büyük istidatların inkişaf fırsatlarını iki misline çıkarmak, ve böylece insanlığın hayat ve inkişafında muhtemel yardımlarını temin etmek, cemiyet ve devlet tarafından yapılması icap eden geniş yatırımların değerini karşılamaktadır.

Böyle, büyük bir hedefe doğru ilerleyiş yavaştır, fakat aynı zamanda psikoloji, günlük hayatın birçok cephelerine, endüstriyel, iş ve meslek dünyasına mütemadiyen yeni yardımlar yapmaktadır. Tayyarelerin, otomobil ve diğer vasıtaların, artık gittikçe insanlar için yapılmakta olduğunu daha sarih olarak görebilmekteyiz. Bütün bu vasıtalar insanların daha fazla uzanmış vücudu, kolları ve bacakları, hasseleri ve beynidir. Şayet iyi iş verimi elde edilmek isteniyorsa, makinelerin insanlara ve insanların faaliyet sistemlerine, ve insanların da makinelere uymaları icap etmektedir. İşte bu sahada tatbiki psikoloji geniş bir faaliyet göstermektedir, veya gösterebilir. Psikolojik prensiplerden istifade ederek birçok işlerde kullanılan işçileri

seçmek ve daha tesirli bir tarzda yetiştirmek mümkün olabilir. Gençlere testler vasıtasıyla istidatlarına uygun meslek seçiminde rehberlik yapılabilir. Psikolojik tedavi ve psikanalizin keşif ve inkişafı dolayısıyla, şahsiyet intibaksızlıkları daha iyi anlaşılmakta ve tedavi edilebilmektedir. İnsanların olgunluk çağları ve ihtiyarlıklarındaki kabiliyet ve hususiyetlerini daha iyi anlayabilip, değerlendirebilme mümkün olmuş, tıbbi ihtiyarlık kliniklerine ilâve olarak, hususî istişare merkezleri tesis edilmiştir.

Psikolojide kullanılan tecrübi metotlar birçok ilmî malûmatın keşfine ve inkişafına yardım etmiş, ve bunların neticeleri sayısız ilmî dergilerde neşredilmiştir. Bu malûmatın artık büyük bir kısmı iyi yazılmış resimli ders kitaplarına geçmiş bulunmaktadır. Hür insanların değer verdikleri şeyler dünyada varolacaksa, tecrübeler ve keşiflere durmadan devam icap etmektedir. Nesilden nesle geçecek olan bu devamlı inkişaftaki başarıyı sağlayan kilit noktasında, hükûmet adamları, endüstriyel liderler, büyük iş idarecileri, meslek adamları ve öğretmenler bulunmaktadır. Ve bu da ancak, insan membarımızın muhtelif çeşitleri arasından en yaratıcı ve insanî unsurları seçebilme, yetiştirme, ve fırsat temin etmeğe dayanmaktadır.